

Katılımcı demokrasi ve Azmanbüs – II

Adalıların bu konuda, bütün ülkeye yol gösterici bir süreci başlatabileceklerine inanmak için, iletişim ve etkileşim ortamında çok fazla kanıt ve örnek bulabiliriz.

Akın Atauz

29/06/2024

Bir hafta önce, bu köşede [Azmanbüs sorunu üzerinde yapılan tartışmanın](#) özeti, yaklaşık olarak şöyleydi:

Adalılar ve adadaki sivil toplum kuruluşları, adayı ziyaret eden İstanbullular ve **Adalar Belediyesi-İBB** arasındaki Azmanbüs sorunu, katılımcı bir demokrasiye neden ihtiyacımız olduğu ve yokluğunun nasıl bir durum yarattığı konusunda örnek bir mesele. Sorunun taraflarının ne istedikleri açık olmakla birlikte, bu zıt taleplerin ortak bir anlayış/anlaşma noktasına varamamış olması, sorunun özünü oluşturunuyordu. Ama daha da önemlisi, sorunun çözüm yönteminin ne olacağıydı.

Ortaya çıkan temel soru: “Kent toplumunun ve toplumsal kurumların belirli bir olay/durum veya ilke konusunda farklı görüşleri varsa, ortak ve taraflarca anlaşılmış karar aşamasına geçiş nasıl olacak?” sorusuydu. Diğer bir ifadeyle, “katılımcı demokrasi, ya da eğer sadece kent/kentsel yer türü bir coğrafyaya dair konuşuyorsak, bu yerin, Adanın katılımcı demokrasisi nasıl kurulmuş, yapılandırılmış olmalı ve nasıl işlemeli?” idi.

Katılımcı demokrasi kavramıyla ilgili tartışmayı, bu köşede, uzunca bir süredir sürdürüyoruz. Şimdiye kadar beliren en temel açıklama şöyle özetlenebilir: Katılımcı demokrasinin ne ifade ettiği, nasıl tanımlandığı, nasıl işlediği ve kentlerin katılımcı

demokrasinin bu işleyiş yaklaşımına göre farklı kentlerde, farklı nitelikteki sorunlarla nasıl ‘yerelleşebileceği’ vb. ile ilgili konularda, tam bir bilinmezlik içindeyiz.

Ancak bu bilinmezlik, bir sorun olarak ele alınabileceği gibi, bir olanak, bir keşif ve yenilik-buluş alanı olarak da ele alınabilir. Gerçi Türkiye’de “katılımcı demokrasi” terimini kullanan pek çok kurum, kuruluş ve düşünür var ve özellikle “sosyal demokrat” belediyeler, katılımcı demokrasiyi benimsediklerini ve uygulayacaklarını söylüyorlar. Bu kavramı seçim programlarına alıyorlar ve seçim sonrasındaki bazı uygulamalarının da “katılımcı demokrasi” uygulamaları olduğunu iddia ediyorlar.

Güncel Azmanbüs örneğini ve İBB Başkanının “faytonların kaldırılma sürecinde (olayı) ne kadar halkçı, katılımcı bir model yönettiğimizi en iyi Adalar halkı biliyor” sözünü de dikkate alarak, “katılımcı demokrasi uygulaması” denilen durumlara eleştirel bir gözle ve genel olarak göz atalım. (Bazı olayların daha ayrıntılı incelemeleri ve eleştiriler daha önce bu köşede epey ele alınmıştı.) Bu katılımcı demokrasilerin en belirgin özelliklerini belki şöyle özetleyebiliriz:

- Katılımcı demokrasinin nasıl tanımlandığı ve nasıl işleyeceği ile ilgili bir konvansiyon yok ama ne olduğu konusunda büyük bir boşluk/belirsizlik olan terim, çok sık kullanılıyor.
- Eğer bu terimden ne anlaşılabileceği belirlenmişse bile, bu terimi kullanan belediye/kurum tarafından oluşturulmuş, ama açıklanmamış/kapsayabileceği bütün taraflarla tartışılarak ortaklaştırılmamış/konsensüse ulaşmamış, tek taraflı bir belirlemedir.
- Uygulama örneklerinde görülen (genellikle çok bürokratik ve teknokratik tanımlı kurul toplantılarına) çok az sayıda STK temsilcisinin çağrılması biçimindedir. Ancak hangi STK neden seçiliyor ve çağrılıyor, (her durumda çağrılılar, ilgili sivil kent halkı içindeki bütün tarafları kapsamıyor) ve çağrılacak kişi sayısı nasıl ve neye göre belirleniyor? (Her durumda, bu sayı, alınacak kararları etkileyebilme düzeyinin çok altında oluyor).
- Bazı durumlarda yapılmış olan çağrının, (hangi durumlarda, hangi ölçüte göre ve kimlere/kuruluşlara çağrı yapıldığını/yapılabileceğini de bilmiyoruz) daha çok bilgilendirme amacı ötesinde kararların oluşmasını etkilemiyor ve süreç genellikle, bütçe, izleme ve değerlendirme (İ&D) aşamalarını içermiyor.
- Eğer oldukça dengeli bir katılımı, sivil toplumun ve onun örgütlerinin de onayladığı bir karar alınmışsa, bu karar (uygulayıcı kurum/belediye tarafından) görmezden geliniyor/uygulanmıyor.

Görüldüğü gibi bu “katılımcılık” iddiası, son derece keyfi bir biçimde başlatılıyor ve “katılımcıların” çağrılı olduğu kurumsal yapı da, eşitlikten uzak ve hiyerarşik olarak kurulmuş oluyor ve bu yapıdan yine de, sivil toplum tarafından kabul edilebilecek sonuç çıkarsa, uygulanması söz konusu olmuyor. Belediyeler, bu sürecin “katılımcı” ve demokratik olduğuna inanmamızı istiyor.

Yukarıdaki “kentsel katılım kanallarına” ek olarak, belki “Kent Konseylerinin” (KK) sağladığı “katılımcılığı” da ekleyebiliriz. Ancak KK tartışmasının çok daha kapsamlı yapılması gereği nedeniyle, konuyu başka bir yazıya kadar ertelemekle birlikte, şimdilik kent toplumunun kendi sorunlarıyla etkili bir biçimde ilgilenebilmeleri/katılımcı demokrasi ve somut uygulama bakımından yeterli olmadıklarını söyleyebiliriz.

Bu modelin, “katılımcı demokrasi” olmaktan çok, “temsili demokrasi”deki iktidarın keyfi isterse, tartışma ortamına birkaç sandalye eklemekten öteye bir anlamı olmadığı, açıkça görülüyor. Ayrıca (Kürt bölgeleri hariç) katılımcı demokrasi uyguladığı iddiasındaki yerel yönetimler ve diğer kentsel katılım kurumlarının, katılımcı demokrasinin nasıl geliştirilebileceği konusunda bir arayış içinde olduğunu da, görmüyoruz.

Bu durumda başladığımız yere dönmüş bulunuyoruz: Azmanbüs kentsel-toplumsal olayı bakımından, katılımcı demokrasi kavramını, toplumsal-politik bir olguya doğru geliştirmek için ne yapabiliriz? İBB Başkanı, yaptığı açıklamada, kendi şaşmaz ve her şeyin en doğrusunu bilen otoritesiyle:

“Adalar’da bir toplu taşıma zarureti var.” “Adalar, toplu taşınmaz olmaz.”

diyor, ama bunların sadece İBB açısından/tek yönlü bakıldığında doğru olabileceğini de görmüyor. Mutlak doğru olduğunu sanıyor ve ekliyor:

“Tepkiyi gösteren insanları duymak, en önemli fitratımızdır.”

Peki ama Adalıları “duymuş olmasının” ne anlamı var? Duyunca ne oluyor, duymak neyi değiştiriyor? Ayrıca, son derece üstenci bu ifadenin son 25 yıldır alıştığımız “yönetme” tarzından ne farkı var?

Yukarıdaki küçük tartışma ve örnekten çıkarılabilecek sonuç, “katılımcı demokrasi” kavramını somutlaştırma çabasının sadece belediye ve diğer yerel yönetim kurumlarına; temsili demokrasi benzeri işleyişleri sürdüren sivil toplum örgütlerine bırakamayacağımızdır. Bu durumda, kentlerde yaşayan sivil toplum ya da katılımcı demokrasiye bugünlerde son derece ciddi bir ihtiyaç duyan Adalıları bunun inşasına/keşfine nasıl girecek? Nereden başlayacak ve nasıl yol alacak? Bütün bunlar için nasıl bir toplumsal beceriye/‘know-how’a/sosyal sermayeye ve zamana ihtiyaç var? Son soru yeniden büyük bir tartışmanın eşiğine getiriyor bizi. Bu nedenle konunun daha kapsamlı ele alınışını da başka bir yazıya ertelemek durumundayız. Bununla birlikte, bazı düşüncelere hemen işaret edebiliriz:

Katılımcı demokrasi ile ilgili gelişen literatür, uygulamalar ve sonuçlar üzerindeki tartışmalar vb. en azından yarım yüzyıldır dünyanın çeşitli ülkelerinde ve kentlerinde bir deneyim birikimi yaratıyor. Bu birikim, bütün hemşeriler için aydınlatıcı olacaktır kuşkusuz. Ancak daha da önemlisi, Türkiye’deki kentlerde sivil yurttaşların/hemşerilerin, kendi kentleri/mahalleleri veya sokakları ya da komşuluklarında vermiş olduğu pek çok kentsel-toplumsal mücadele örneği de var. Gezi, bütün bu kentsel mücadelenin en parlak örneğidir elbette. Ama “Gezi olgusu” üzerinde katılımcı demokrasinin Türkiye’de veya kentlerde inşası için sonuçları nasıl çıkaracağımız, bu sonuçlardan kapsamlı bir demokrasi işleyişinin tanımına ve operasyonel özelliklerine nasıl geçebileceğimiz, henüz önümüzde duran ve gerçek bir zihin ve beden gücü gerektiren bir konu...

Adalıların bu konuda, bütün ülkeye yol gösterici bir süreci başlatabileceklerine inanmak için, iletişim ve etkileşim ortamında çok fazla kanıt ve örnek bulabiliriz.

Bu durumda Adalıları mücadelelerinde ve yanıt aradıkları sorunlar karşısında yalnız bırakmamak için bizlere düşenleri keşfetmek ve uygulamak da hemşerilere/ekolojist eylemcilere ve bütün kent direnişçilerine düşüyor...

Akin Atauz